

Poštšina plačana v gotovini

Cena Din 3

OPERA

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI 1929/30

IZHAJA ZA VSAKO PREMIJERO

UREDNIK: MIRKO POLIČ

CAR IN TESAR

Premijera 23. oktobra 1929

*Elegantna dama
in gospod*

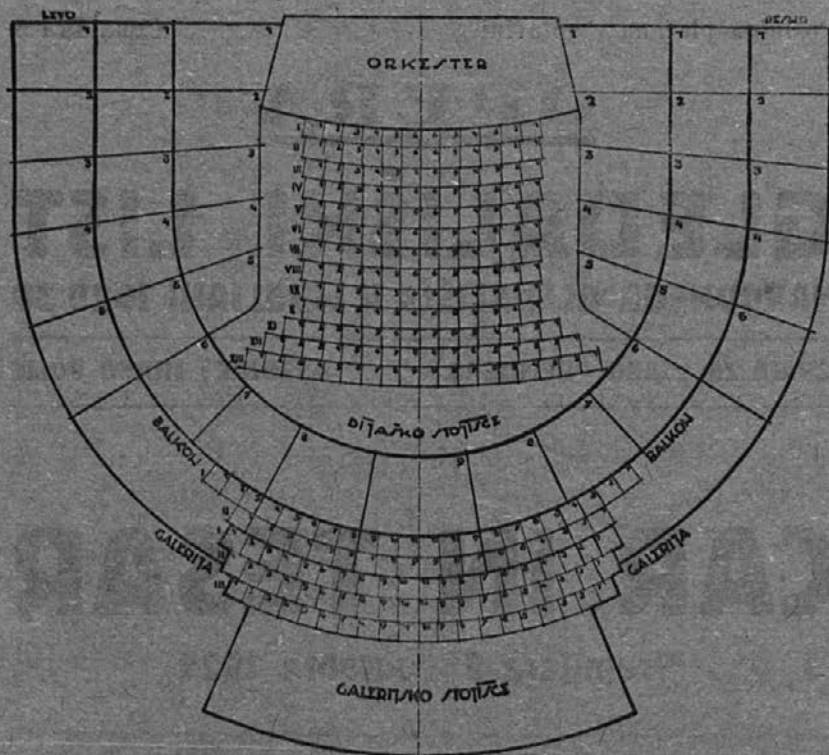
kupujeta nogavice in rokavice te v

specijalni trgovini

V. LESJAK

ŠELENBURGOVA ULICA 3

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V DRAMI

JUTROVI MALI OGLASI

PRODAJO

KUPIJO

POSREDUJEJO

VSE in
VSAKOMUR

Oglasni oddelek »JUTRA« I JUBLJANA
PREŠERNOVA UL. 4

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

Izhaja za vsako premijero

Premijera 23. oktobra 1929

Lortzing: Car in tesar

Gustav Albert Lortzing se je rodil 23. oktobra 1801. v Berlinu. Oče mu je bil trgovec z usnjem Johann Gottlob Lortzing, a mati Charlotte Sophie, roj. Seideln. Gustav Albert je bil edini otrok svojih staršev, ki so živeli vzorno zakonsko življenje. Kljub siromaštvu so ga vzorno vzgajali in ker je že v zgodnji mladosti kazal mnogo veselja do glasbe, so mu tudi v tem preskrbeli temeljit pouk.

Januarja leta 1812. se je mladi Lortzing preselil s svojimi starši v Breslau, kjer so dobili namestitev pri mestnem gledališču.

Leta 1814. je šla Lortzingova družina z bamberškim ravnateljem Lichtensteinom v Strassburg v E., kjer je Lichtenstein komponiral svojo carsko opero: Frauenwert oder der Kaiser als Zimmermann. Tu se je mladi Lortzing prvič seznanil s snovjo, ki jo je pozneje sam obdelal in tako zmagonosno in privlačno podal. Da bi pomagal svojim staršem, je moral igrati otroške vloge in med dejanji predavati humoristične pesmi. V letih bede 1816. in 1817. je podpiral svoje starše tudi z zaslužkom od prepisavanja not. Sploh si je bil vedno v svesti svoje dolžnosti in hvaležnosti do svojih staršev. Kljub vsemu pa ni zanemarjal glasbe; nasprotno, vadil se je autodadiklično v kompoziciji, klavirju, čelu in v vijolini vedno dalje. Do leta 1822. je Lortzing dozorel v mladega moža. Kot igravec in nezšolan tenorist je bil radi muzikalnosti in talenta vedno zelo uporabljiv v operi. Nastopal je v Aachenu in Kölnu pod ravnateljstvom Derossijevim.

Poročil se je v Kölnu 30. januarja 1823., 22leten, s svojo ljubljenko Röschen, s katero je živel v srečnem zakonu do svoje pre-zgodnje smrti. Enajst otrok, med njimi dvakrat dvojčki, je bil sad njegove ljubezni in stalnih skrbi.

3. novembra 1826. se je preselil Lortzing z ženo v Detmold, kjer je dobil angažma na tamošnjem dvornem gledališču. Prvič v živ-

ljenju je zapustil svoje starše, ki so ostali v Kölnu. Detmoldsko gledališče je izmenoma igralo v Münstru, Osnabrücku in Pymontu. Iz Detmolda je potem večkrat gostoval v Hamburgu in Kölnu in l. 1830. v Mannheimu. Leta 1833. je odšel Lortzing iz Detmolda v Lipsko, kamor ga je pozval njegov prejšnji kölnski ravnatelj Ringelhardt. Angažiral je tudi njegove starše: očeta kot blagajnika in mater kot komično starko, njega pa kot igralca in pevca. Čas njegovega angažmana v Lipskem, kjer je živel ob strani svojih ljubljenih staršev in svojo nežne ženke, je bil najlepši v njegovem življenju. Tu se je tudi zelo plodonosno in srečno udeleževal v svojem umetniškem poklicu. Živel je veselo, daleč od vseh skrbi, humor se mu je posvežil, ne samo na pozornici, tudi izven nje. Njegov sveži talent mu je omogočil, da je v tem času srečnega zadovoljstva ustvaril dela, ki jih je pozneje častil ves nemški rod. Ravnatelj Ringelhardt mu je poveril tudi operno režijo, a v tem poslu se ni nikdar počutil dobro. Njegova dobrohotna nrav se je upirala energičnemu nastopu, ki mora biti lastnost vsakemu režiserju. Iz istega vzroka se pozneje tudi kot kapelnik ni mogel uveljaviti.

V Lipskem je komponiral opero »Die beiden Schützen«, ki je bila vprizorjena 20. februarja 1837. v tamošnjem mestnem gledališču. Neposredno za tem se je Lortzing dogovoril s svojimi prijatelji, da bo komponiral novo opero: Czaar und Zimmermann (Car in tesar).

Mnogo trpkih očitkov je moral Lortzing preslišati radi že prej znane Lichtensteinove opere: Frauenwert oder der Kaiser als Zimmermann in radi Melesvilleve veseloigre iz leta 1818. »Le Bourguemestre de Saardam ou les deux Pierres«, ki jo je prevedel in izdal pl. Biedenfeld v Bambergu; dolžili so ga tudi, da je plagiral Bouilly-Gretryjevo opero »Pierre le Grand«, ki jo je pozneje na novo komponiral pl. Weigel. Največji trn v peti pa jim je bil francoski vaudeville: »Le Bourguemestre de Saardam, ou le Prince charpentier« (Saardamski župan ali knez tesar) Melesvilla, Merla in Boirieja. Francoski vaudeville prinaša prizor za prizorom, vse drastične dovtipe županove in promptne odgovore Chateaufouve, sploh vsa dejanja nemške opere, brez tretjega dejanja, ki je Lortzingova last.

»Car in tesar« je doživel svojo krstno predstavo 22. decembra leta 1837. v mestnem gledališču v Lipskem.

Vsebina operi je sledeča: Car Peter Veliki se odloči, izučiti se umetne gradnje ladij. Nastanil se je v Saardamu kot navaden tesarški pomočnik — francoskemu in angleškemu poslaniku pa njegova namera ni ostala prikrita. Oba ga poiščeta in vsak bi rad sklenil zvezo z Rusijo. Francozu se prav kmalu posreči najti svojega

moza, ... potem ko Anglež po nespretnosti bedastega župana van Betta naleti na ruskega vojaškega begunca Petra Ivanova ter misli, da je le ta ruski car. Oba poslanika se preoblečena približata omenjenemu tesarju, da bi se lahko nemoteno z njim pogovorila. Francoz zelo hitro doseže svoj cilj. Nasprotno pa je Anglež prevaran in neprostovoljno preskrbi carju potni list, da bi mogel nemoteno odpotovati v svojo državo. Pred odhodom pa se Peter Veliki še pokaže kot Car, združi begunca Ivanova s svojo ljubljeno Marijo, nečakinjo bedastega župana in se vrne blagoslovljen v sveto Rusijo.

Občudovanja vredno je, s kakšno spretnostjo je pesnik in komponist Lortzing izdelal svoje operne knjige. Lortzingov francoski vzor je obsegal le dve dejanji, a on je potreboval treh. Izumiti je moral torej še tretje. Posrečilo se mu je to tako izvrstno, da tvori njegovo tretje dejanje silno gradacijo vse opere. Svoj smoter je dosegel s prekrasno sceno kantate: »Blagoslovljen naj dan bo tvojega prihoda«, s humorističnim dvosplovom Ivanova in Marije in pa s carjevo pesmijo.

Carjeva pesem, ki je morala pri krstni predstavi zaradi hripavosti baritonista Richterja odpasti, prvotno ni bila namenjena za to opero. Pozneje šele, ko je Lortzing uvidel potrebo tretjega dejanja, je uvrstil to pesem, komponirano že v Münstru in namenjeno prostozidarski loži.

Krstna predstava je bila podana z najboljšo zasedbo; Lortzing sam je pel Ivanova. Vendar ni imela zaželjenega uspeha. Šele po berlinski vprizoritvi, kjer je bila opera sijajno sprejeta, je pridobila polno priznanje tudi v Lipskem. Sladke melodije si je ljudstvo hitro osvojilo in jih prepevalo vsepovsodi.

Opero so prevedli v razne svetovne jezike, tako tudi v ruščino, kjer so jo pa predelali, kar pa njeni vrednosti ni škodovalo. Po ruski predelavi se je dejanje opere vršilo v Gentu, za kar so porabili poročno potovanje cesarja Maksimilijana v Gent. Iz Rusije je postala Nemčija in iz carja knez.

Lortzingova opera »Car in tesar« nima v glasbeni zgodovini sovrstnice in je nenadkriljeno mojstrsko delo nemške Spiel-operne 19. stoletja; njen komponist je klasik čiste nemške ljudske opere.

Naj tu sledi seznam oper, ki obdelujejo isto snov:

»The Burgomaster of Saardam«, angleški melodram od Frederica Reynoldsa. — »Peter der Grosse«, muzikalna drama komornega muzika Chr. Gottlieba iz Gothe. Krstna predstava je bila 1780. — »Pierre le Grand«, francoska opera A. E. M. Gretryja, spesnil Nicolas Bouilly; krstna predstava je bila 13. januarja 1790. v pariški Comédie

CAR IN TESAR

Dirigent: Niko Štritof.

Komična opera v treh dejanjih. Predil in uglasbil G. A. Lortzing.

Režiser: Jos. Povhè.

Peter I., ruski car, pod imenom Peter Ijlov kot tesarski pomočnik	P. Grba
Peter Ivanov, ruski ubežnik, tesarski pomočnik	J. Gostič
van Bett, župan v Saardamu	J. Križaj
Marija, njegova nečakinja	I. Ribičeva
Admiral Lefort, ruski poslanik	V. Janko
Lord Syndham, angleški poslanik	E. Rumpelj
Markiz pl. Chateaufneuf, francoski poslanik	L. Kovač
Vdova Brown, tesarska mojstrica	N. Španova
Holandski častnik	A. Sekula
Občinski sluga	V. Marolt

Tesarji, ljudstvo, holandski občinski svetniki, mornarji in plesalke. V III. dejanju plesalni zbor holandski narodni ples, ki ga je uvežbalni mojster Golovin.

Dejanje se godi l. 1699 Saardamú na Holandskem.

Krstna predstava Lortzingove opere je bila 22. septembra 1837. na mestnem gledališču v Lipskem

Blagajna se odpre ob 7. uri

Začetek ob pol 8. uri

Konec ob pol 11. uri

Parter: Sedeži I. vrste	Din 46
" II. - III. vrste	" 40
" IV. - VI. "	" 38
" VII. - IX. "	" 35
" X. - XI. "	" 30
Lože: Lože v parterju	" 180
" l. reda 1-5	" 180
6-9	" 200

Lože: balkonske 1.	Din 100
" 2.	" 120
Nadaljni ložni sedenja	" 25
parterju	" 30
I. redu	" 20
na balkonu	" 20
Balkon: Sedeži I.	" 30
" II.	" 25
" III.	" 18

Galerija: Sedeži I. vrste	Din 16
" II. "	" 14
" III. "	" 14
" IV. "	" 10
" V. "	" 10
Stojišče	" 4
Dijaško stojšče	" 7

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni in na mestnem gledališču od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure

italiene. — »Die Jugend Peters des Grossen«, opera Jos. Weigla. Spesnil Georg Friedrich Treitschke. Krstna predstava na Dunaju, 11. decembra 1814. — »Frauenwerth oder der Kaiser als Zimmermann«, velika opera v treh dejanjih. Spesnil in uglasbil pl. Lichtenstein. Krstna predstava je bila v Strassburgu 1814. — »Le Bourgmestre de Saardam, ou le Prince charpentier« (Sardamski župan ali knez in tesar), francoski vaudeville v dveh dejanjih. Spisali Mellesville, Merle in Boirie. Krstna predstava je bila v Parizu v varijeté teatru 25. marca 1825. — »Pietro il grande«, italijanska opera, Vaccaijeva. Prvič vprizorjena v Parmi l. 1824. — »Pietro il grande«, italijanska opera Mercadanta, prvič vprizorjena v Lizboni l. 1827. — »Il Borgomastro di Saardam«, italijanska komična opera v dveh dejanjih od Gaëtana Donizettija, spesnil Gilardone, prvič vprizorjena v Neaplju 1827., v nemščini pa 2. avgusta 1837. na Königstädter teatru v Berlinu. — »Peter the great«, angleška opera Th. S. Cookea, prvič vprizorjena v Londonu 1829. — »Pietro il grande«, italijanska opera L. A. Juliena, spesnila Desmond Ryan in Maggiori, prvič vprizorjena v Londonu 17. avgusta 1852. — »L'étoile du nord«, francoska komična opera v treh dejanjih, Giacomina Meyerbeerja, spesnil Eugène Scribe, prvič vprizorjena v Parizu 16. februarja 1854.

Še večje pa je število veseloiger in spevoiger, ki obdelujejo isto snov. Posebno je omeniti »Le Bourguemestre de Saardam, ou les deux Pierres«, veseloigra v dveh dejanjih od Melesvilla, prevedel jo je pl. Biedenfeld pod naslovom: »Der Bürgermeister von Saardam oder die beiden Peter« in izdal l. 1822. v Bambergu; to je Lortzing, kakor že prej omenjeno, porabil za svojega carja.

2. decembra leta 1841. je zadel Lortzinga najtežji udarec; omenjenega dne mu je umrl oče.

Dolgoletna iskrena želja Lortzingova, otresti se igrilstva in se posvetiti samo glasbi, je bila izpolnjena l. 1844., ko ga je vodstvo gledališča v Lipskem, ki je prešlo od Ringelhardta v roke drja. Schmidta pozvalo kot dirigenta.

V poletju 1844. se je odzval povabilu svojega prijatelja in posetil Frankfurt a. Main in Mannheim. V Mannbeimu je 3. julija dirigiral svojega »Carja«. Odlikovanja, ki jih je tu prejel, so bila nekaj posebnega, nenavadnega. Tu je bil Lortzing na višku svoje sreče, triumfalni pohod v Frankfurt in Mannheim je bil vrhunec njegovega umetniškega doživetja.

1. avgusta l. 1844. je nastopil Lortzing svoj angažma kot dirigent mestnega gledališkega orkestra v Lipskem. Ali ta tako vroče zaželjeni angažma mu je prav kmalu postal težko breme. Njegova

prevelika prijaznost in popustljivost kakor tudi revmatični napadi in denarne zadrege so mu zagrenili leti 1844.—1845. — Radi štedenja je ravnatelj dr. Schmidt odpovedal Lortzingu angažma 1. maja l. 1845. Vse prošnje za novi angažma kot kapelnik so ostale brezuspešne. Pozimi l. 1845. in spomladi l. 1846. je moral mnogo potovati in gostovati, da se je mogel preživiti. Med tem časom ga je pozval dunajski gledališki ravnatelj Pokorny, naj tam naštudira in vprizori lastno opero: »der Waffenschmid«. Opera je bila sijajno sprejeta in Lortzing je žel obilo priznanja. Uspehu je sledil angažma na Dunaju. Na Dunaju mu je 12. decembra 1846. umrla iskreno ljubljena mati, ona, ki mu je v vseh življenskih bojih in trpljenju vedno zvesto stala ob strani.

Delovanje brez reda in pomanjkanje repertoarja pa mu je zagrenilo Dunaj, kraj, kjer so ga nadvse pričakovanje sijajno sprejeli in mu bili vseskozi naklonjeni. Gledališke razmere so postale neznosne in žalostne, ravnateljstvo je bilo prisiljeno gledališče zapreti in Lortzing je bil zopet brez kruha.

Pozimi 1849. so ga ponovno pozvali v Lipsko, da naštudira in dirigira svojo opero »Rolandsknappen«. Občinstvo je sprejelo opero z nepopisnim navdušenjem, tako, da so mu zopet ponudili mesto kapelnika, najprej za 3 leta. V nekem sporu z ravnateljstvom so mu namignili, da pevci z njegovim vodstvom niso zadovoljni, in da bi le kot drugi kapelnik prišel v poštev. Lortzing se ni hotel nikomur vsiljevati in je že po preteku nekaj tednov svojega angažmana prosil za odpust, ki mu je bil takoj dovoljen. Naslednja leta, do njegove smrti, so bila dolga veriga samih skrbi, revščine, pomanjkanja in bolezni. Da je mogel preživljati svojo družino je potoval iz kraja v kraj kot dirigent, pevec in igralec. V tistih časih so bile tantjeme od posameznih oper tako malenkostne, da skladatelj ni mogel mirno in udobno živeti od njih. Takratne tantjeme so prinašale 30 do 60 tolarjev od posamezne opere, od te vsote pa je odpadlo 25 tolarjev za partituro. Vsled tega si je moral poiskati še drugih dohodkov in se je večkrat zelo bridko tolkel skozi življenje. — Upanje, da se njegov »Car in tesar« vprizori v Londonu in da si bo s tantjemami opomogel, se ni uresničilo. Posrečilo se mu je dobiti kapelniško mesto pri Friedrich-Wilhelmstädtischer Theater v Berlinu. Zrahljano zdravje, napredujoča bolezen in skrbi, razna nasprotstva v službi so ga kmalu uničile.

Leta 1851. dne 21. januarja je za vedno zatisnil oči stvaritelj tolikih prekrasnih del. Umrl je v svojem rodnem mestu nepričakovano, v največjih skrbeh, na srčni kapi. Življenje mu je postalo

nežnošna teža in kot v posmeh ga je ob sijajnem pogrebu slavil ves tedanji svet, ki mu je vse drugo ostal dolžan. Za vdovo s petimi nepreskrbljenimi otroci je skrbel po subskripciji vseh nemških bivališč takozvani oskrbovalni zaklad.

Lortzingova vdova, ki je po njenovi smrti živela brez skrbi in revščine, je umrla 13. junija 1854.

Seznam vseh komponiranih Lortzingovih oper:

- »Ali Pascha von Janina«, opera v enem dejanju.
- »Die Jagd«, komična opera v treh dejanjih.
- »Die beiden Schützen«, komična opera v treh dejanjih.
- »Czaar und Zimmermann«, komična opera v treh dejanjih.
- »Caramo oder das Fischermädchen«, komična opera v treh dejanjih.
- »Hans Sachs«, opera v treh dejanjih.
- »Der Wildschütz«, komična opera v treh dejanjih.
- »Undine«, romantično-pravljična opera v štirih dejanjih.
- »Der Waffenschmied«, komična opera v treh dejanjih.
- »Zum Grossadmiral«, komična opera v treh dejanjih.
- »Rolands-Knappen oder das ersehnte Glück«, komična romantično-pravljična opera v treh dejanjih.
- »Die Opernprobe«, komična opera v enem dejanju.
- »Regina oder die Marodeure«, romantična opera v treh dejanjih.
- »Casanova«, komična opera v treh dejanjih.

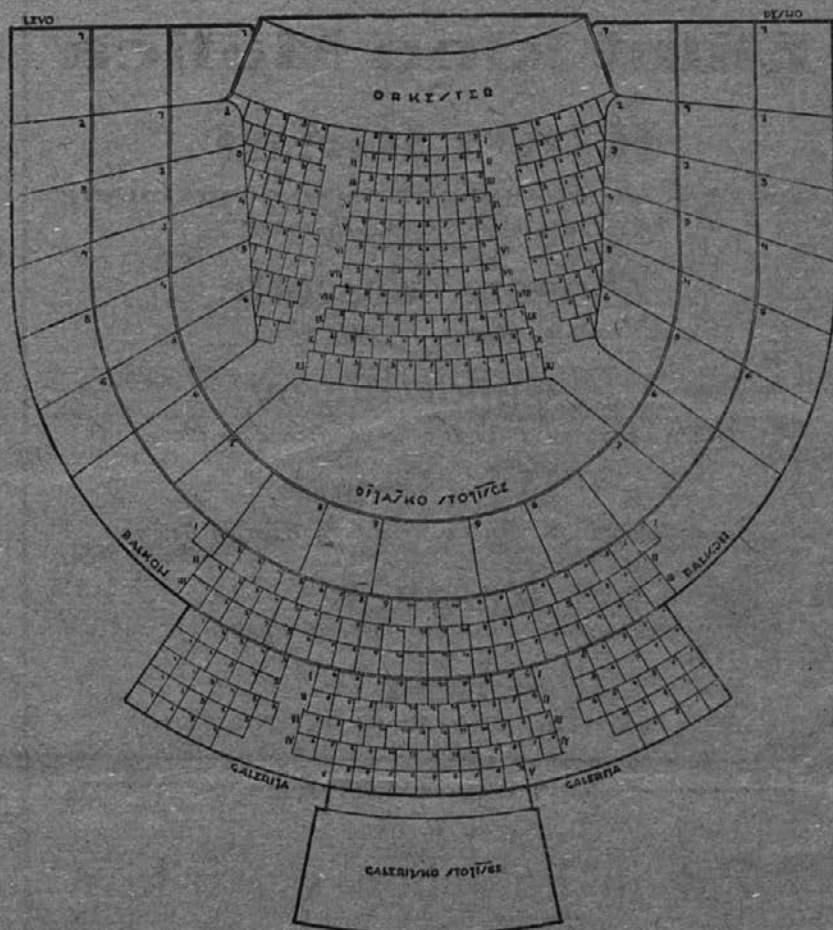
Razen tega je Lortzing komponiral še razne sprevoigre, oratorije, pravljičice, slavnostne prizore, pesmi, himne itd.

Vprizoritev Lortzingove komične opere »Car in tesar« v ljubljanski operi sta naštudirala kapelnik Niko Štritof in režiser Jos. Povhè.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Nar. gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: M. Polič. — Tiskarna Makso Hrovatin, vsi v Ljubljani.

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V OPERI

Protinikotin „Nicotless“

je zdravju neškodljivo,
sigurno raztrovalno de-
lujoče sredstvo, ne da
bi vplivalo na kvaliteto,
okus in aromo tobaka.
Dobi se v lekarnah, dro-
gerijah in trafikah

Elitni kino Matica in Kino Ideal

opozarjata cenjeno občinstvo na premijere
sledočih vefilmov:

Zbogom Mascotte

Bilhan Harvey & *Igo Sgm*

Plesalka bogov

Gilda Gray & *Clive Brook* & *Ana May Wong*

Manolescu

Juan Možuhin & *Brigita Helm* & *Heinrich George*

Rasputin

Vladimir Gajdarov & *Grigorije Cfmara*

Lulu

Franz Lederer & *Louise Brooks* & *Fritz Kortner*

Cigan primaš

Ernst Verebes

Pat in Patachon v Afriki

Smeh! Smeh! Smeh!

S. O. S.

Liane Haid & *Alfons Fryland*

Baskervilski pes

Detektivski vefelšlager po znamenitem romanu Sherlock Holmesa

Štirje vragi

Grof Monte Christo

Po romanu A. Dumasa

Žena brez sramu

Greta Garbo & *John Gilbert*

Prebujenje

Uilma Banky

Stric Tomova koč

Po znamenitem istoimenskem romanu

Melodija krvi